

הדף היומי בבלי: מסכת בבא מציעא דף ס"ט
הדף היומי בהלכה: סימן קע"ד מסעיף ז' וי"א' עד סעיף ח'
המוסר היומי: אהבת חסד חלק ב' פרק י' עד 'ובדרך כלל'

לוח
לימוד
יומי

מדוע חזר בו מרנא החפץ חיים ממה שכתב במשנ"ב שיש לברך על לפתן בסוף הסעודה?

ביאר לסבו שכשכתב את המשנ"ב היה מקובל שסעודה רגילה במסעדה לא היתה כוללת מנה אחרונה, אך משעה שהשתנה הדבר, וסעודה רגילה כללה גם מנה אחרונה, נמנע מלברך על קומפוט.

וכן הובא בשם הגרי"ש אלישיב (שו"ת וישמע משה ח"ב עמ' עט) שכיון שהרגילות בזמנינו להגיש בסוף הסעודה לפתן או גלידה, מסתבר שאין לברך עליהן, ויותר נכון לאוכלם עם חתיכת פת כדי לפוטרם בודאות ולצאת מידי הספק.

ודעת החזו"א (דינים והנהגות פ"ו אות ז) שמברכים על קומפוט הבא בסוף הסעודה בלי פקפוק, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ו תשובה טו), וכן נהג הגרש"ז אויערבך (קובץ צהר תשס עמ' רמז הע' 48).

כתב המשנ"ב (סימן קעז ס"ק ד) שמה שמביאים מעט פירות לקינוח הסעודה שקורין 'קומפוט', זה אין בא למזון כלל רק לקינוח הסעודה, וצריך ברכה לפניו.

ורבתה בזה התהיה, האם אכן כך נהג למעשה מרנא החפץ חיים. בתשובות והנהגות (ח"א ס"י קעז) הביא עדות שהחפץ חיים חזר בו מדין זה, והוא עצמו לא בירך על קומפוט, והוסיף שאף הגרי"ז מבריסק לא בירך על קומפוט אלא אכלו עם הפת. אך בארחות רבנו (ח"א עמ' פא) הובא בשם הגר"מ זקס שאמר לו החפץ חיים שדעתו נוטה שצריך לברך, אף שהיה נראה שהוא עצמו לא בירך [ואפשר שטעמו משום שהיה זה חלק מעיקר הסעודה אצלו].

והגר"ר אברהם גוריץ אמר שהחפץ חיים

רקדת באמצע סעודת החתונה ואתה צמא מחמת המאמץ - האם תברך על השתיה?

השונה מים או משקה אחר, למעט יין ומשקאות חריפים (ראה במקורות), בסעודה - לא יברך עליהם ברכה ראשונה ולא אחרונה, לפי שאין הדרך לאכול ללא שתיה, ולכן נחשבת השתיה כחלק מהסעודה, ונפטרת בברכת 'המוציא' ובברכת המזון. ואף אם שותה לצמא מיד בתחילת הסעודה, או שצמא במהלך הסעודה מחמת ענין צדדי, כגון שרוקד בחתונה, נחשבת השתיה כחלק מהסעודה, ואין לברך עליה. ויש אומרים שמשקה אינו נחשב כחלק מהסעודה, ולכן דינו כדין מאכל הבא בתוך הסעודה ואינו חלק מהסעודה, שמברכים עליו ברכה ראשונה, וברכת המזון פוטרתו מברכה אחרונה. ויש אומרים עוד, שבכל פעם ששותים מים, או כל משקה שנהוג לשתות לשם רויה, בסעודה, צריך לברך. ולהלכה אין לברך, וכן המנהג. [סעיף ז, וס"ק כט, ל, לב, לג, לד ו-לט; ביאורים ומוספים דרשו, 36]

ארבע הדרכים לצאת מידי ספק בנוגע לברכה על השתיה בסעודה

כאמור, למעשה אין לברך על מים ורוב המשקאות בסעודה. אך כיון שהדבר שנוי במחלוקת, ראוי לצאת מהספק באחת מהדרכים הבאות: א. לברך לפני הסעודה על מעט משקה - דהיינו פחות מכזית, כדי שלא ליצור ספק חיוב ברכה אחרונה - ולכוון לפטור בברכתו את כל המשקאות שישתה בסעודה; ויש להקפיד שלא לברך על מים שאינו שותה לצמא, או לשתות משקה אחר, כגון חלב או מיץ, שמברך עליו גם כשאינו שותה לצמא. ב. לשתות יין בתוך הסעודה, ולפטור בברכת 'הגפן' את כל המשקאות (ראה לעיל סעיפים א'-ב'). ג. לברך 'שהכל' על מאכל שאינו חלק מהסעודה, כגון קוביית סוכר. ד. לשמוע ברכת 'שהכל' מפי אדם אחר הצריך לברך שהכל. [סעיף ז, ס"ק לז-לט, וביה"ל ד"ה ויברך וד"ה והמנהג; ביאורים ומוספים דרשו, 39 ו-44]

סלט פירות המוגש כמנת פתיחה - האם מברכים עליו ברכה ראשונה?

פירות המוגשים כמנת פתיחה בסעודה - יש אומרים שכיון שאינם באים אלא לתענוג בעלמא, אינם נחשבים כחלק מהסעודה, ויש לברך עליהם ברכה ראשונה. ויש אומרים שהם מעוררים את התאבון ונחשבים כחלק מהסעודה, ואין לברך עליהם. ויש אומרים שהדבר ספק, וראוי לברך עליהם לפני הסעודה. ורסק פירות נוזלי המוגש בתחילת הסעודה - אינו נחשב כמשקה, משום שלא נועד להרוות, אלא לתענוג, ויש לברך עליו ברכה ראשונה, אלא אם כן שותים אותו לרויה כמשקה, שאז אין לברך עליו. וגלידה וכיוצא בה, אף להסוברים שדינם כמשקה לענין ברכה אחרונה, אינם נחשבים כמשקה לענין זה, ויש לברך עליהם ברכה ראשונה, כיון שאינם חלק מהסעודה. [ביאורים ומוספים דרשו, 37 ו-43]

אתמול למדנו

- בשתיית יין הקידוש לפני הסעודה נוצר ספק חיוב ברכה אחרונה, ולכן ראוי לכוון בברכת המזון לפטור את היין, כיון שבדיעבד מועילה ברכת המזון במקום 'על הגפן'.
- המברך ברכת המזון על יין יצא ידי חובה. ומיץ ענבים - יש אומרים שכיון שמיץ ענבים אינו זן וסועד את הגוף, אינו יוצא ידי חובה בברכת המזון אף בדיעבד; ויש אומרים שדין מיץ ענבים כיון.
- השונה לפני הסעודה מים או משקה אחר שאינו מעורר את התאבון ואין לו כל שייכות לסעודה, חייב בברכה אחרונה, ואף אם כבר ברך ברכת המזון לאחר הסעודה.

מחר נלמד

- האם מותר לענות 'אמן' באמצע האכילה?
- מה פירוש האמירה "סברי רבותי"?
- מדוע המברך 'הגפן' בחופה אינו אומר "סברי רבותי"?